

Vrijzinnige Gemeente Zierikzee 25 mei 2025
Het verhaal van Ruth – gelezen Ruth 1 en 2
Toespraak Franck Ploum

1.

Een citaat:

“Er hangen geen touwtjes meer door de brievenbussen. We vertrouwen elkaar niet meer. Een ondernemer zei pas tegen me: ‘Wat ik vroeger met een handdruk bekrachtigde, gaat nu met vijf contracten.’ En een ander zei: ‘Als ik nu een brug moet bouwen, zijn er meer juristen nodig dan ingenieurs.’ Wat is er gebeurd? De overheid vertrouwt de bevolking niet meer. Alles wordt dichtgeregeld. Je aan de regels houden is oké, eigen initiatief en verantwoordelijkheid wordt niet op prijs gesteld. En de burger vertrouwt ook de politiek niet meer. Daarom stemmen ze op mensen als Trump, die openlijk liegen en bedriegen. Omdat ze denken: de andere partijen zijn ook onbetrouwbaar maar die zeggen het niet. Daarom kies ik degene die mijn belang het beste dient. We vertrouwen elkaar niet meer. Hoe los je het op? Ik zeg tegen alle politici in Nederland en in het buitenland: ‘Mensen wees integer. Wees onkreukbaar. En vooral: draag uit dat je er bent om het publieke belang te dienen.’ Het publieke belang is het belang van de toekomst. Van de jeugd. Het is het belang van de toekomst van een leefbare aarde. Daarom politici.... Je bent ervoor om de jeugd op een aarde te laten leven die zichzelf kan herstellen, een jeugd waarin we elkaar weer vertrouwen, waar de touwtjes weer uit de brievenbus kunnen hangen.”

Woorden van Jan Terlouw, die vorige week op 93-jarige leeftijd overleed. Schrijver van briljante jeugdboeken, bewogen politicus, bevlogen spreker, ijveraar voor toekomst van mens en aarde, tot het laatst en vooral een zeer innemende en lieve man.

Politici, leiders, die het algemeen belang dienen. Die niet gaan voor eigen gewin, geld en geluk, maar voor het grotere belang van de toekomst. Mensen die ons vertrouwen waard zijn. Maar wat we zien zijn leiders die precies het tegenovergestelde doen, die bezig zijn zichzelf te verrijken en te manifesteren. ‘Ik zou wel gek zijn dat vliegtuig niet te accepteren, die cadeaus niet te pakken.’

2.

‘In de dagen dat de rechters leidinggaven, was er hongersnood in het land.’ (Ruth 1,1). Het verhaal van Ruth speelt zich af tegen de achtergrond van rampspoed. Er is hongersnood in het land Juda. Zelfs in Bethlehem, het ‘huis van brood’. En die hongersnood is er niet zomaar. Die heeft een oorzaak, namelijk wanbeleid. Men heeft zich afgekeerd van de Thora van de Ene. Dat wil zeggen ze trekken zich niets meer aan van de leefregels die moeten leiden tot een humane samenleving en levenskansen voor allen. En wie is dan ‘men’? ‘Men’ dat zijn de machthebbers, de leiders, de hooggeplaatsten. Zij gaan voor eigen belang, eigen familie, eerst ik, dan de rest. Met alle gevolgen van dien.

Een wonderlijke combinatie: je afkeren van God leidt tot gebrek aan brood. In de bijbel staat de Ene voor een programma: het opbouwen van een humane samenleving. *Belofde land* realiseren zeggen de profeten, *koninkrijk Gods* zegt Jezus. Dat loslaten is dus afglijden en

vervallen in hebzucht, macht, ongelijkheid en honger. Zo werkt het tot op vandaag. Maar het eten van het brood, betekent in de Hebreeuwse bijbel ook: het bestuderen van de Thora. Als de bevrijdende woorden niet meer nageleefd en gegeten worden, dan is er geen brood meer maar hongersnood.

3.

Maar er komt ook rampspoed in Moab. Noömi wordt een vrouw die alles kwijt is geraakt. Ze wil maar een ding: zo snel mogelijk terugkeren naar waar ze vandaan kwam: Bethlehem, waar het tij inmiddels gekeerd is. Vol ging ze weg uit Bethlehem, leeg komt ze terug. Is dat niet ook de angst van veel migranten en vluchtelingen? Met hangende pootjes moeten terugkeren? Je vertrok in de hoop op gouden bergen voor de familie en het dorp en leeg keer je terug als een verslagene.

Ruth laat de terugkerende Noömi niet los, klampt zich aan haar vast. Thuis is voor haar niet meer haar eigen land en goden, maar is verbonden met alles wat met Noömi te maken heeft: jouw land is mijn land, jouw God is mijn God, waar jij sterft zal ik sterven. Dat is een vergaand commitment, een diepe loyaliteit. In woord en daad weerspiegelt Ruth de solidariteit van de Ene. Ruth laat niet los, als beeld van de God over wie verteld wordt dat Zij mensen niet loslaat. Beeld van waar zusterschap: elkaar vasthouden als het donker wordt.

In die zin is dit verhaal van Ruth zeker ook een ode aan moedige vrouwen. Vrouwen die – noodgedwongen of uit eigen beweging – een dappere sprong in het diepe maken. Een reis naar een ander land. Een transitie naar een andere sekse. Een andere toekomst, op welke manier dan ook. Een ode aan moedige vrouwen die zeiden: Ik ook - Me too. Een ode aan vrouwen die zeiden: nooit meer. Een ode aan vrouwen die vul het zelf maar in.

4.

Zusterschap en broederschap. Tijdens een 4 mei lezing sprak Jan Terlouw:

“Broederschap staat meer onder druk dan vrijheid en gelijkheid. Vooral broederschap jegens het deel van de wereld dat zucht onder de nog zo grote ongelijkheid. Broederschap jegens toekomstige generaties, die zullen moeten leven op een verschaalde aarde als we in de welvaartsstaten het beleid niet drastisch wijzigen. Tirannie is niet alleen een staatsvorm. We hebben ook te maken met tirannie van het woord, van organisaties, vooral van de welvaart. Welvaart ten koste van alles. Van het milieu. Van vreemdelingen. Van vluchtelingen. Privé rijkdom, publieke armoede. Tirannie van de welvaart.”

Ze komen in Betlehem. Terugkeren naar het land waar je vandaan komt is één, in je levensonderhoud voorzien is een tweede. Twee vrouwen, waarvan één een Moabitische, moeten het samen zien te rooien in deze nieuwe situatie. Want niet alleen voor Ruth is het allemaal nieuw, ook Noömi zal bij terugkomst niet dezelfde situatie aangetroffen hebben als toen ze Bethlehem in Juda verliet. Dat is het lot van een veel migranten. Ze verlaten hun land van herkomst, om als vreemdeling elders te leven. In het nieuwe land zijn ze vreemdeling. Maar keren ze na jaren terug, dan blijken ze ook in land van herkomst een vreemde te zijn. Vreemd in het heden, vervreemd van het verleden.

De toekomst van Noömi, van haar land en volk, staat centraal in dit verhaal. Maar die toekomst kan kennelijk niet zonder de vreemdelinge, zonder Ruth, veiliggesteld worden.

Maar in dit vrouwenverhaal is ook een man nodig, om te doen wat in de oudheid alleen een man kan doen: Noömi toekomstperspectief geven, zonder man en zonder zoons. Boaz is degene die de kans krijgen om te doen wat in de oudheid alleen een man kan doen. Degene die dat mogelijk maakt is Ruth. Ruth maakt de relatie mogelijk doordat zij moedig waagt om als vreemdelinge uit het duister, in het daglicht op het graanveld te stappen.

5.

Het is de tijd van de oogst. De weg van gerst naar tarwe, van Pesach naar Sjavoet, van Pasen naar Pinksteren. Voor de oogsttijden voorziet de Thora in het onderhoud van de armen. De maaiers zijn verplicht om een deel van de oogst op het veld te laten liggen nadat het gemaaid is. Die oogst is voor de armen en de vreemdelingen. (Lev. 19,9-10 en Deut. 24,19). De arenlezers worden ze genoemd. Zij die, nadat de maaiers weg zijn, komen rapen om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Het is de Voedselbank van die tijd.

Boaz is de grondeigenaar bij wie Ruth 'per toeval' terecht is gekomen. Nou ja, toeval. De auteur weet natuurlijk allang waar die uit wil komen. In bijbelverhalen is het dan altijd God zelf die de zaak de goede kant op richt.

Behalve gerst, lijkt Ruth hier ook te oogsten wat ze zelf zaaide. Haar goedheid en moed worden beloond met liefdevolle solidariteit. Het kan niet op, alles wordt haar in de schoot geworpen. Niets is te veel, alles mag, er is bescherming en voldoende eten. Zusterschap, broederschap, ook voor de vreemdeling en niet de tirannie van de welvaart is hier aan het woord.

De mens Ruth wordt gezien, er wordt naar haar omzien. Dat is voor een vreemdeling een uitzonderlijke ervaring. Er wordt geen acht geslagen op de armen en de vreemden die de aren komen lezen. Ze worden getolereerd, omdat de Thora het voorschrijft. De seizoenarbeiders, de tomatenplukkers, arbeidsmigranten in de bouw, de champignonenteelt en asperge-oogst? Worden ze gezien, wordt er naar hen omgezien? Wordt er gevraagd hoe het met hen gaat, ver weg van huis, uit hun gezin weg, maandenlang?

Ze worden getolereerd, omdat we ze nodig hebben. Maar pas op, voordat je het weet wordt met migranten ook onrust geïmporteerd in de samenleving! Hebt u het gehoord, de subtiele maar o zo gevaarlijke opmerking van vicepremier Agema? Verzet tegen Israël, aanklagen wat er in Gaza gebeurt dat wordt geïmporteerd en komt zo op onze universiteiten terecht. Ze zegt eigenlijk: Het toelaten van de vreemdeling, is importeren van onrust in de samenleving. Dus zorg dat ze niet gezien worden, maar zo snel mogelijk in plaats van geïmporteerd, gedeporteerd worden. Gelukkig hebben ok in ons land zo'n 100.000 mensen symbolisch een rode lijn getrokken!

6.

Pas als iemand je ziet, iemand acht op je slaat kan het leven beginnen, kun je perspectief zien, toekomst opbouwen. Ruth wordt gezien door iemand die een lossier is. De lossier maakt deel uit van het Israëlietisch familierecht. Het is een verwant die binnen een groot verband van families, een clan, verplichtingen heeft ten aanzien van andere clanleden. Wanneer iemand om economische redenen zijn land moet verkopen, dan is de lossier verantwoordelijk voor het terugkopen. Wanneer iemand uit armoede zich als slaaf verkoopt, is het aan de lossier

deze persoon vrij te kopen. De lossen is degene die uit solidariteit breken herstelt in het leven van verwanten en daardoor de clan weer heel-maakt.

In het deel van het verhaal dat we niet lezen komt het tot een huwelijk tussen Ruth en Boaz en uit dat huwelijk wordt een zoon geboren: Obed, die later weer de vader wordt van David. David de koning. Daarmee is dit verhaal van Ruth een sleutelverhaal in het voortbestaan van het volk Israël, let wel: het bijbelse Israël. En dat alles dankzij een moedige vrouw. Die niet de regels volgde maar eigen initiatief en verantwoordelijkheid nam. Dat bracht haar bij een integere man, die de liefde voor de vreemdeling in de praktijk bracht. Geen gevaar zag voor onrust. Maar op zijn beurt ook verantwoordelijkheid nam. Zo ontstaat leefbare toekomst voor een nieuwe generatie.

Zien en gezien worden. Moed en vertrouwen in plaats van wantrouwen, argwaan, vreemdelingenhaat en verdeeldheid. Dat is de opdracht, de roeping, de vraag aan ons allen. Kunnen wij dat volbrengen? In het klein op z'n minst? Hier binnen onze Gemeente? Lukt het ons dat voor elkaar te zijn, omwille van een andere wereld dan die waarin wij nu leven? Zeg Amen. Dat het zo moge zijn.